

FUND OG FORSKNING

I DET KONGELIGE BIBLIOTEKS

SAMLINGER

Bind 45

2006

With summaries

KØBENHAVN 2006

UDGIVET AF DET KONGELIGE BIBLIOTEK

Om billedet på papiromslaget se s. 135.

Det kronede monogram på kartonomslaget er tegnet af
Erik Ellegaard Frederiksen efter et bind fra Frederik III's bibliotek

Om titelvignetten se s. 129.

© Forfatterne og Det Kongelige Bibliotek

Redaktion: John T. Lauridsen

Redaktionsråd:

Ivan Boserup, Grethe Jacobsen, Ingrid Fischer Jonge,
Erland Kolding Nielsen, Niels Krabbe,
Stig T. Rasmussen, Marie Vest

Papir: Munken pure 120 gr.
Dette papir overholder de i ISO 9706:1994
fastsatte krav til langtidsholdbart papir.

Grafisk tilrettelæggelse: Jakob K. Meile
Tryk og indbinding: Richard Larsen Grafisk A/S

ISSN 0060-9896
ISBN 87-7023-713-1

OM ET FJERNT FORARBEJDE TIL POUL MARTIN MØLLERS “EN DANSK STUDENTS EVENTYR”

AF

KIM RAVN

Chr. Thaarup (1795-1849), der som den første rekonstruerede Poul Martin Møllers (1794-1838) ufuldendte novelle, “En dansk Student Eventyr,”¹ gennemgår i “Anhang,” seks år efter sin rekonstruktion, tilblivelsen af novellen.² Thaarup berører her kort Møllers mulige forbindelse med Walter Scotts (1771-1832) historiske romaner og hvorledes de kan have spillet en rolle for ham. Møller stødte første gang på Scott, da han ankom til Kina i efteråret 1820. Og igen da han kom hjem til Danmark i sommeren 1821. Thaarup skriver, at disse romaner og særligt deres historiske rammer, var årsagen til at Møller forsøgte sig i prosagenren. Den historiske ramme

“skulde vel forsyne ham med Charaktererne af enkelte fremragende Personligheder, med interessante Begivenheder, med, om jeg saa maa kalde det, et Locale; men ogsaa deri havde uidentivl W. Scoots Paavirkning viist sig, at Poul Møller vilde have holdt Historien i Baggrunden. I Valget af det historiske Stof kan han siges at have været heldig; han gik ud fra det første Aar af *Grevens Feide*. ”³

Thaarup nøjedes blot med at konstatere en mulig forbindelse mellem Møller og Scott, som han uden overgang ser udfoldet i Møllers historiske roman fra reformationstiden.⁴ Trods hans indgående kendskab til de mange tilblivelsesvarianter til studenterromanen, så belægger Thaarup ikke den mulige intertekstuelle forbindelse hverken med henvisninger til manuskripter eller til komparative argumenter i øvrigt.

¹ Chr. Thaarup: En dansk Students Eventyr. En ufuldendt Novelle, *Efterladte Skrifter af Poul M. Møller*, 3, 1842, s. 19-130. Forrest i dette bind findes F.C. Olsens Poul Møllers Levnet, med Breve fra hans Haand, der er pagineret 1-116.

² Chr. Thaarup: Anhang, *Efterladte Skrifter af Poul M. Møller*, 2, 1848, s. 161-94.

³ Sst. s. 162.

⁴ Det Kongelige Bibliotek, Coll. Saml. 385,4°, læg 3.

Og han er lige så forsigtig, når det gælder et forsøg på at tidsfæste, hvor-
når Møller begyndte de første forsøg på at skrive en roman. Thaarup
skriver, at han “havde, maaskee paa Chinareisen, maaskee allerede
før den, gjort Udkast til en Fortælling, hvis Hovedindhold var de Even-
tyr, som *en ung Student* maatte opleve (.).”⁵

I sin biografi “Poul Møllers Levnet, med Breve fra hans Haand”
skriver F.C. Olsen (1802-74) om et ufuldendt prosafragment, Møller
påbegyndte i Kina:

“Den 7de September [1820] fortsattes Reisen fra Manila til China,
hvor Skibet ankom paa Vampou Rhed den 21 i samme Maaned. Under
Opholdet, som varede i fire Maaneder, tilbragte Poul Møller den meste
Tid paa det danske Factorie ved Canton, beskjeftiget med philologisk
Læsning. Han begyndte ogsaa, efter at have seet nogle Kobberstik til
Walter Scotts *Lady of the Lake*, paa at skrive en Roman til disse Kobbere,
hvor Handlingen foregik i Skotland; men førte dette Arbeide ikke syn-
derlig langt fremad.”⁶

Olsen giver sig ikke af med spekulationer over grundene til, hvor-
for Møller ikke førte arbejdet “synderlig langt fremad,” og vender i
øvrigt ikke siden tilbage til fragmentet. Olsens bemærkning om Møl-
lers ufuldendte tekst falder midt i en beskrivelse af hans velkendte
distraktion; han opdager ikke, at hans tøj er blevet stjålet, før styr-
manden gør opmærksom på det, og så hans lyst til at lære de lokale
kinesere at kende. Brudstykket med udgangspunkt i Walter Scotts histo-
riske roman er interessant, fordi det er den første fortællende frem-
stilling af det, der via adskillige om- og vildeveje ender med at blive til
“En dansk Students Eventyr.” Det er dette brudstykke, Thaarup efter
al sandsynlighed har kendt, men som han af ukendte grunde ikke
omtaler direkte.

Også Vilhelm Andersen (1864-1953) har berørt fragmentet. Han
skriver i sin biografi “Poul Møller” om Poul Martin Møllers ankomst
til Hongkong i efteråret 1819:

“Da han sejlede ind i Havnen ved Hongkong, møder der ham un-
derligt nok en Strømning, som endnu ikke var naaet til Danmark,

⁵ Thaarup 1848, s. 161.

⁶ F.C. Olsen: Poul Møllers Levnet, med Breve fra hans Haand, *Efterladte Skrifter af Poul M. Møller*, 3, 1842, s. 50. Årstallet [1820] er rettet fra 1810, som der fejlagtigt står i teksten.

da han rejste hjemmefra, men som snart skulde overskylle vort Land og det hele dannede Europa, og som for længere Tid satte hans lille Skude ud af Drift. Det var den historiske Roman. I det danske Faktori i Kanton støder han paa en illustreret Udgav af Walter Scotts 1810 udkomne Romancyklus "The Lady of the Lake" og sætter sig til at lave en Roman til Bogens Kobbere. Ret langt naaede han ikke i dette kuriøse kinesiske Foretagende (.)"⁷

Dette "kuriøse kinesiske Foretagende" har ingen titel⁸ og er en fjern del af forarbejderne til Møllers ufuldendte roman "En dansk Students Eventyr." Under sejlturen til Kina skrev han, blandt meget andet, yderligere to korte udkast, der ligeledes er en direkte del af forarbejderne til studenternovellen. Det ene,⁹ syv korte linier, der ganske præcist skitserer dele af handlingsgangen i romanen, og det andet,¹⁰ to blade i kvart, er en labyrint af momenter og figurer, hvoraf nogle finder vej til "En dansk Students Eventyr," andre ikke.¹¹

Hvorfor Møller opgiver dette skotske brudstykke vides ikke. Men det afholder ikke Vilhelm Andersen fra at give sit spekulative bud på hvorfor. Ifølge ham skyldes det slet og ret, at Møllers hensigt var at skrive "Underholdningslektyre," men han blev ked af arbejdet og opgav det, da han fandt ud af, at "han ikke duede til dette Arbejde" og at han følte direkte ubehag ved en sådan form for "Destillationspoesi."¹² Da Møller kom hjem i sommeren 1821, var interessen for den historiske roman og dermed også for den skotske forfatter Walter Scott,

⁷ Vilhelm Andersen: *Poul Møller. Hans Liv og Skrifter efter trykte og utrykte Kilder. I Hundredeaaret for hans Fødsel*, 1894, s. 192-93. Ifølge både F.C. Olsen og Vilhelm Andersen skrev altså Møller sit udkast med udgangspunkt i de stik, der findes i førsteudgaven af *The Lady of the Lake* fra 1810; hvorfra de har denne oplysning, fortæller de ikke.

⁸ Vilhelm Andersen har øverst på manuskriptets blad [1r] skrevet "Brudstykker af en skotsk Roman (Biogr. s. 69) V.A." Manuskriptet befinder sig på Det Kongelige Bibliotek, NKS 4783, læg 2. Det er fra denne tilskrivning, at benævnelsen 'skotsk brudstykke' stammer.

⁹ Det Kongelige Bibliotek, NKS 3947, 4°.

¹⁰ Det Kongelige Bibliotek, Coll. Saml. 385, 4°, læg 3.

¹¹ Med direkte forarbejde menes tilblivelsesvarianter, hvor f.eks. figurer, scenerier eller dispositioner for det fortalte (stort set) uforandret kan genfindes i det, der ender med at blive slutpunktet for Møllers studenternovelle – En dansk Students Eventyr. Der indgår væsentligt flere forarbejder og flere versioner af de samme forarbejder i novellens samlede og meget komplicerede tilblivelseshistorie, end det er muligt at redegøre for her.

¹² Andersen 1894, s. 193-94.

nået til København. Møller skriver i et brev dateret "Kbhvn. d: 30te Aug. 1821" til Niels Bygom Krarup (1792-1842) om interessen for Scott: "Desuden kunne vi i min Kreds ikke bestille andet end læse Walter Scotts Værker."¹³

Almindeligvis anføres biografiske grunde til, at Møller opgav at færdiggøre sin studenternovelle – hans velkendte distraktion, hans omskiftelige interesser, hans ligegyldige forhold til sin digtning eller det, at økonomiske trængsler tvang ham til at lave andet end det, han havde mest lyst til. Forklaringen kan også være en del af selve projektet; det var måske for vanskeligt at skrive den (dannelses)novelle, som foresvævede ham, og samtidig fastholde at litteraturen skulle springe direkte ud af livet, hvis den skulle være sand (litteratur).¹⁴ Er det rigtigt, kan det forklare at "En dansk Students Eventyr" ender som det sidste i en række sammenbrud og som et hovedværk.

Det var altså ikke gjort med at opgive Scott i Kina. Efter hjemkomsten forsøger Møller sig endnu en gang i den historiske genre i Scotts maner. Han påbegynder omfattende kildestudier, hvad der både fremgår af et brev fra Chr. N. Møhl (1798-1830) til Krarup, og af Møllers bemærkninger til sig selv i de manuskripter, der vedrører dette arbejde. Møhl skriver i 1821 om Møllers arbejde: "Poul Møller studerer nu meget Philosophie og Danmarks Historie efter en meget vidtløftig Scala. Hvad hans Plan med det Sidste er, har jeg ikke kunnet aflokke ham; men jeg har den hemmelige Formodning, at han vil skrive en dansk Roman i Walter Scotts Maneer."¹⁵

I det manuskript, der rummer nogle af sporerne fra Møllers kildestudier, har han, nederst på blad [2r] og på hovedet skrevet en bemærkning til sig selv om planen for eller fortsættelsen af sine historiske studier, som vidner om, at han har studeret i "en meget vidtløftig Scala." Der står: "Gaa først paa Kongens Bibl: og tag Luthers Skrifter von Lommler, 3 Theile. Forlang nogle Katholske Skrifter af Univers: eller i det mindste Bispens Reform: dernæst gak til Øhlenschel: Bring noget igien til Univers: – Catholicismen forsvant i Atten. –"¹⁶

¹³ Morten Borup (udg.): *Poul Møller og hans Familie i Breve*, 1, 1976, s. 71.

¹⁴ Se Vilhelm Andersen (udg.) *Udvalgte Skrifter af Poul Møller*, 2, 1895, s. 341, hvor Møller i en strøtanke udkaster følgende poetik: "Løgn er den Poesi, som ej kommer af Livet. Jo nærmere den kommer Livet, jo mere sand; jo fjærnere, jo mere Løgn."

¹⁵ Citeret efter Andersen 1894, s. 195.

¹⁶ Det Kongelige Bibliotek, NKS 2433, 4°.

Dette er den eneste kilde til det kildestudium, Møhl omtaler i sit brev. "Luthers Skrifter" er det vanskeligt at identificere, men Møller kan have tænkt på J. Kragh Hösts (1772-1844) *Dr. Morten Luthers Levnet og Reformationens Begyndelse tilligemed en kort Udsigt over den danske Reformationshistorie*, 1817, hvad der i alle fald passer med emnet; "3 Theile" kan være første del af J.M. Theiles (1795-1874) *Danske Folkesagn*, 1819-23, og "Bispens Reform:" er formentlig Frederik Münters (1761-1830) *Den danske Reformations Historie*, 1802. Hvad Adam Oehlenschläger (1779-1850) kan have bidraget med, udover hans egen erfaring med historiske dramaer, vides ikke.

Manuskriptbeskrivelse

Manuskriptet består af to ark, der er foldet til fire blade, i alt 8 sider med målene (højde x bredde) 215 x 170 mm. Bladene er foldet med en bred inderspalte (ca. 130 mm) og en smal yderspalte (ca. 40 mm). Den brede inderspalte er på alle fire blade fyldt helt ud, både i bredden og i højden. På blad [2v] findes manuskriptets eneste tilføjelse i den smalle yderspalte. Øverst på blad [1r] i yderspalten har Poul Martin Møller mærket arket med "N° 4.," ellers indeholder manuskriptet ingen paginering. Øverst på blad [1r] er der med fremmed hånd og med sort blæk skrevet som overskrift: "Brudstykke af en skotsk Roman (Biogr. S. 69) V.A." Tilskrivningen skyldes Vilhelm Andersen, og bemærkningen "(Biogr. S. 69)" er en henvisning til F.C. Olsens biografi "Poul Møllers Levnet med Breve fra hans Haand."¹⁷

Der findes ca. 40 interne varianter, det vil sige Poul Martin Møllers egne rettelser, i manuskriptet, og alle har karakter af mindre stilistiske rettelser, f.eks. ændringer af tempus eller udskiftninger med synonymer. Der er ingen større ændringer i form af slettede passager eller længere tilføjelser.

Papiret, som teksten er skrevet på, er tyndt, lysebrunt konceptpapir med et svagt blåligt skær. Den nederste del af de fire blade er ujævn afrevet, og afrivningen har efterladt en ujævn og flosset kant. Papiret har vandmærke i form af tværgående ribber med en afstand på ca. 25 mm. Skriften er med latinsk hånd, regelmæssig, let læselig og skrevet med et meget spidst skriveredskab, formentlig en stålpen. Blækket

¹⁷ F.C. Olsen: Poul Møllers Levnet, med Breve fra hans Haand, *Efterladte Skrifter af Poul M. Møller*, 6, 1849, s. 69.

fremtræder i en lys brun farve og med afsvækket kontrast i forhold til det brunlige papir.

Datering

Chr. Thaarup daterer af gode grunde ikke Møller skotske brudstykke, da han ikke omtaler det, men udpeger i stedet efteråret 1820 som Møllers første møde med Scotts historiske romaner. Af samme grund åbner Thaarup også for muligheden af, at Møller kan have skrevet det første udkast til det, der bliver til "En danske Students Eventyr," allerede før han rejste til Kina.

Vilhelm Andersen er mindre forbeholden med hensyn til datering end Thaarup. Som nævnt daterer han manuskriptet til 1819-21, på grund af dets åbenlyse afsæt i Walter Scotts populære historiske romaner, netop det som var mest læst i den danske koloni, da Møller ankom dertil i efteråret 1820. Efter materialets karakter at dømme er det straks sværere at tidsfæste manuskriptet. Der er skrevet på samme slags papir som "En dansk Students Eventyr," der er skrevet omkring 1823-24. Men at dømme efter Møllers manglende veneration for egne manuskripter, og hans udtalte mangel på systematik i manuskripterne, der forekommer ofte alle mulige forskellige tekster indenfor samme manuskript, så bidrager papiret hverken til at befæste eller ændre Vilhelm Andersens datering. Hvis "En dansk Students Eventyr" betragtes som slutpunktet for Møllers prosaforsøg, så forekommer dateringen 1819-21 meget sandsynlig, da studentereventyret så er resultatet af en række forsøg, der begynder i forskellige historiske ikklædninger og ender i en ramme, der formes af hans egen samtid.

The Lady of the Lake

Scotts bestseller *The Lady of the Lake* udkom i 1810. Det er fortællingen om striden mellem King James V og den magtfulde Douglasklan. Kongen har bortvist hele klanen inklusiv James of Douglas, der som ung nød kongens beskyttelse. James of Douglas og hans datter Ellen flygter til Roderick Dhus slot, hvor de møder ridderen James Fitz-James, der forelsker sig i Ellen. Udover ham bejler også Roderick Dhu og den unge ridder Malcome Graeme til hendes hjerte. Graeme er trofast mod King James, men har også stærk sympati for Douglas. Ellen foretrækker Malcome. Roderick samler sin klan, da konges hær

truer med at angribe hans slot, fordi han har givet husly til Douglas. Men Douglas ønsker brændende at skade Roderick og begiver sig derfor til Stirling for at overgive sig til kongens domstol. Fitz-James vender tilbage til Rodricks slot og tilbyder at bringe Ellen i sikkerhed, og får da at vide, at hun elsker en anden. Men Fitz-James tvinger en ring på hendes finger, en ring, forklarer han, med hvilken hun vil opnå kongens beskyttelse. På vej til Stirling mødes Roderick og Fitz-James, og det ender med, at Roderick såres dødeligt. Han føres derefter til Stirling som krigsfange. Ellen viser sin ring frem for retten, og beder for sin far. Fitz-James viser sig at være ingen anden end King James V. Som følge af Ellens bøn stifter kongen og Douglas fred, og hun og Malcom kan sluttelig gifte sig.

The Lady of the Lake blev Scotts største kommercielle succes, bogen solgte i løbet af de første otte måneder 25000 eksemplarer, ligesom den blev overstrømmende modtaget af langt de fleste kritikere. Og fra England spredte succesen sig hurtigt til den øvrige dele af den vestlige verden, og altså så langt bort som til Kina.

Brudstykke af en skotsk roman

Brudstykket, der aldrig tidligere har været trykt, gengives in extenso. Sideskift i manuskriptet er markeret med to firkantede parenteser, hvori det efterfølgende blads nummer er noteret. De genetiske noter, altså Poul Martin Møller egne rettelser i manuskriptet, gengives umiddelbart efter teksten. I teksten er de genetiske markeret med en asterisk * i begyndelsen af notens lemma, mens de enkelte noter, i afsnitte *Genetiske noter*, der følger umiddelbart efter teksten, er adskilt med en sort prik •. De to oplagte tekstfejl i Møllers brudstykke er ikke rettet: den første er, haplografien ved sideskiftet mellem blad [1v] og [2r], hvor Møller har begravet de sidste to bogstaver i 'Richard', og den anden er dittografien ved sideskiftet mellem blad [3v] og [4r], hvor pronomet 'dig' er blevet gentaget. Møllers brug af nasalstreg over 'm' er bibeholdt i gengivelsen af manuskriptet.

I brudstykket fortæller helten Richard af Bloomdale i jeg-form om, hvad han har oplevet på den skotske højslette, om sin kærlighed til Oscars datter, Morna, om sine forsøg på at omvende de vildfarne hedninger på højsletten, om tilfangetagelsen og manuskriptet afbrydes, lige før Richard, med Mornas mellemkomst, flygter fra sit fangenskab.

Teksten lyder:

[1r]

N° 4.

Hun reiste sig op ved mine Ord og raabte med halvqualt Røst: Siig det ikke til Malcolm. Jeg stod som En der var opstanden fra de Døde. Men hun vinkede mig bort med fravendt Ansigt og sagde: Skynd dig fra os troløse Fremmede! Tøver du for at mætte dine Øine paa Mornas Ydmygelse. Iil nu til Sonden og fortæl de rigtmykkede Skjønne om den stakkels Fjeldpige, du bedrog. Iil og mæld din Triumph over et *Stakkels Barn, der var ukjendt med Verdens Falskhed. Fortæl om den eenfoldige Pige blandt de halwilde Folk, der tog for Alvor den Smiger hvormed du vilde fordrive den ledige Tid. Men tøv her ikke længer –

*Her døde hendes Røst. Hun *faldt som opløst i Taarer i sin Faders Arme. Oscar betragtede os med sine store Øine ligesom en Aand, der ikke har anden Sorg end Medlidenhed. *Som en Iisstøtte smeltet af Solen sank jeg ned for hende og *omfavnede hendes Knæ og raabte:

O du min Eneste! min Sjæls Udvalgte! jeg troede jo ikke du elskede mig. Din Sorg gjør mig jo afsindig af Glæde. Det varede længe inden hendes hæftige Bevægelse blev noget standset. Hun rakte mig da sin Haand og fremstaemede halvsagte: Ak min elskede Ven! hvis du nu siger sandt, saa tør jeg jo dog aldrig opløfte *mit Blik til dig. Med Haanden for Øinene kastede hun sig fra sin Faders Bryst til mit, – medens jeg forklarede hende min [1v] Fremfærd. »O du sleme Mand! sagde hun da, du kunde saa roelig høre paa, at jeg vilde hengive mig til en Anden. O *jeg hader mig selv fordi jeg ikke kunde være ligesaa kold og stærk som du, fordi jeg var den, som først gav tabt.« – Vel hundrede Gange maatte jeg gjentage hende den Forsikring at jeg var fortvivlet om at skulde miste hende og hun sagde da til sidst: »Nu troer jeg dig min Ven Richard! Nu vil jeg med min hele Sjæl hengive mig til denne Troe; men hvis du nu nogensinde bliver troløs mod mig, da vil jeg dræbe dig ligesom min Navne dræbte Durachmor, den skumle Mand.

Jeg tilbragte den hele Dag i Oswalds Huus og fortalte Faderen og Datteren mit Livs Historie. Jeg aabenbarede dem mit Løfte til Malcolm *om at føre min Elskede langt bort fra hans Kreds. De indsaae *Begge Nødvendigheden af at jeg først maatte drage hjem for at ud-

sone mig med min Familie og med Kirken og siden kom̄e tilbage for at hente *Morna* til mine Fædres Slot.

Førend jeg begav mig til min Fader, reiste jeg til den Bisp, der i Kirkens Navn havde afvæbnet os og frataget os den røvede Nonne. Velbevæbnet og med en Munkekappe over min Rustning lod jeg mig henimod Aften melde ved hans Residence og forlangte hem̄elig Samtale med ham. Saasnart vi vare i Eenrum, slængte jeg Kappen og sagde: Jeg er Richa[2r]rd af Bloomdale og kom̄er for at underhandle med Eder ærværdige Fader! hvis I ikke vil indlade Eder paa Vilkaar med en Mand, der rimeligviis er bandlyst, da raader jeg Eder for eders Livs Sikkerheds Skyld at lade mig gaae uhindret den Vei, jeg kom fra. Han syntes ikke i mindste Maade at forbauses over min Ankomst; gav mig ved Haandslag Sikkerhed for min Person og indbød mig til et Aftensmaaltid, ved hvilket han videre vilde høre mine Forslag. Da jeg havde fortalt ham min Indflydelse i Kinla-Dalen og mit Forsæt ved hans Bistand at forsøge Indbyggernes Omvendelse, reiste han sig op, omfavnede mig og sagde: Min Søn du var et *forlorent Barn, du har grovelig forsyndet dig mod Gud ved at udstrække din Haand efter *hans Indviede. Men Kirken er riig paa Naade. Den optager dig igjen i sit Skjød for at udkaare dig til sit Redskab. Held dig du gienfundne, velsignede Lam! Jeg seer i Aanden at mange Slægter ved dig ville blive førte til Lyset. Da vi talte videre om Udførelsen af vort Forehavende, stod han stærkt paa, at jeg med en væbnet Trop maatte vende tilbage til Kinla. *Det var mig en oprørende Tanke at jeg skulde bringe Ild og Sværd imod en Stāme, der saa giæstfri havde optaget mig i sit Skjød. Men han omfavnede mig, krystede mine fingre i sin bløde Haand, trykte *sine fug[2v]tige Læber paa min Mund og sagde: Ak hvor skulde Kirken kunne føre *det over sit Hjerter at udsætte sit gienfundne Barn ubedækket for de Vantroes Pile. Jeg forsikrede ham, at jeg allermindst vilde tillade at noget Hensyn til min Sikkerhed skulde *blive Aarsag til fredelige Slægters Foruroligelse. – Han forestillede mig dernæst udførligen, hvorledes det salige Frøe for hvilket maaskee enkelte Udvalgte vilde aabne deres Hjerter snart vilde quæles mellem de vilde Bjergskud, dersom det ikke strax fik Indgang hos Alle. Dette beviste han mig saa *vidtløftigen af Skriften at jeg i min Døm over Ret og Uret henskjød mig under hans Myndighed. Dog forbeholdt jeg mig selv Befalingen over de Bevæbnede i det faste Forsæt kuns i den yderste Nød at tillade, man blottede Sværdet. Han drev paa at jeg allerede næste Morgen maatte ile til Værkets

Udførelse. Siden har jeg opdaget, *at han *herved ville forebygge at jeg forinden skulde tale med min Fader, der havde ledet den hele Begivenhed saaledes at Pavens Straale slet ikke havde ramt mig. Slig Oplysning saae Klerken ikke gierne, jeg skulde faae, da den let kunde kjølne min Iver.

Med en lille Skare af Bispens Lejesvende landede jeg paa Skotlands Kyst for at omvende de faae Sjæle i den lønlige Dal. – Jeg holdt det for raadeligst at holde Sværdet skjult, derfor lod jeg [3r] Troppen dølge sig i en for Synet uigjennemtrængelig Tykning. Jeg gik da til Malcolms Huus, hvor jeg fandt en usædvanlig kold Modtagelse, hvilken jeg tilskrev hans Misfornøjelse over at jeg var hans *foretrukne Medbeiler. Jeg bad ham om en enlig Samtale og vi gik tilsaamen hen i en Lund, som grændsede nær til det Sted, hvor vi havde lagt Folkene i Baghold. Jeg talte her saaledes til Malcolm: Slaa nu *vor Tvist om en Quinde af Hovedet. Jeg komer for at tale med dig om Ting, som angaae flere Hundredes Frelse. Du veed at det Folkefærd vildledt af den snedige Druide lever i en ulyksalig Troe paa Løgner. Nu har jeg bragt veloplyste Munke med, som skulle føre Eder ud af Vankundighed. Jeg regner især paa din Bistand ved et saa uegennyttigt Foretagende. Malcolm op slog en Skoggerlatter og sagde: Du anseer det, som jeg hører for en let Sag ved sledske Ord at lokke os godtroende Bjergfolk til at putte Hovedet ind i Snaren. Du har sikkert glemt at fortælle dine Præster, hvor gold en Jord der ligger paa disse Stene, ellers havde de neppe anseet det Umagen værdt at *sørge for saa fattige Folks Salighed. Kuns nogle Ryper og Harer kunne vi skatte til Bispens Kjøkken og en Vinterpels til hans Allerkjæreste. Bort fra vort Hjem med dine dovne Munke, tvetungede Hykler! Vi ville hverken lystre Bisp eller Konge, men leve som frie Folk efter vore Fædres Skikke. Blodet begyndte at stige mig til Hove[3v]det, *og jeg svarede med Hæftighed: »Dig være det betroet at jeg har Magten paa min Side. Jeg kunde lade de Halstarrige slæbe med Vold til *den Lyksalighed, de miskjende; men mit fredelige Sind bringer mig til at foretrække Bønner og Forestillinger.

»Jeg takker dig ydmygelig du godmodige Svend, svarede han spodsk, at du ikke vil bruge Magten. Eja! hvor du seer forbitret paa mig. Jeg vil bede dig paa mine Knæ at afholde din stærke Arm fra mig og *Mine.«

Spot tilside skreeg jeg rasende. Jeg spørger dig for sidste Gang: Vil du i Blindhed støde Naaden fra dig. Jeg veed dit Ord er en Befaling for Folket her. Men det skal ikke blive hørt. Ved mit Vink ligger du

bundet for mine Fødder. Han svarede, i det han maalte mig med et foragteligt Blik: Forkjælede Dreng! vil du true en Høilænder. Du Blødding avlet i Edderduun og ammet paa Silke. I mit Haar hang der allerede Iistapper, da du savlede i de søde Vine. Det er kuns Medynk, der afholder mig fra, at ofre dig øyeblikkelig til de gamle Guder.

Ude af mig selv drog jeg *mit Sværd halvt af Skeden. *Uden at forfærdes saae han stivt paa mig og sagde: Du har altsaa dog Mod til at æske mine bare Hænder til en Tvekamp mod dit Sværd.« – Jeg besindede mig og stødte mit Sværd i Balgen med de Ord. Her er ikke Talen om Tvekamp. Jeg vil lade dig [4r] dig binde som et vildt Dyr. Med disse Ord blæste jeg i mit Jagthorn og mine Svende styrtede frem fra deres Skjul. Malcolm fløitede i sin Haand og Pilene surrede fra enhver Busk imod dem. I et Minut laae de *alle døde henstrakte paa Græsset. Nu skal det afgjøres, sagde han, hvo af os to der skal bindes. De tililende Skotter mylrede omkring mig, Jeg slog *værgende om mig med Fortvivelse, men kuns et Øieblik; thi Malcolm sprang ind paa mig, greb mig om Livet, og kastede mig med Kjæmpestyrke til Jorden. – Jeg blev ført bagbunden op paa et Fjeld. Paa den højeste Spids af saame stod min Avindsmand Druiden rede til en Offerhandling. Han havde en rød ulden Kappe kastet om den nøgne Krop, saaledes at begge hans Arme vare blottede fra Skuldrene af. *Om Livet havde han bundet et tykt Hampereeb Aldrig saa jeg noget Menneske hvis Udvortes saa aldeles var et Sindbillede paa den raa Lidenskab. Hans lange magre Skikkelse syntes *blot *saamensat af Knokler overtrukne med vissen Hud og stærkt spændte *Blodkar. Aarerne vare næsten bristefærdige i det ildrøde Ansigt. Den krogede Næse var sænket *nedad og Øjenstenen traadte langt ud af sin Grube. Han havde sat sig i et Slags kunstigt Raserie, hvorved Fraaden stod ham i Mundkrigerne. *Med et skjærende Hyl opløftede han i een Haand en hvid Gjedebuk og stødte med den anden en lang Kniv i Dyrets Strube. Derpaa satte han sin Fod paa den døde Krop, rev Indvolde[4v]ne ud deraf og betragtede dem nøje. Derhos mumlede han nogle halvforstaaelige Ord, hvis Mening var: At Guderne krævede ved næste Morgenrøde det blodige Hjerte af en fremmed Forræder. Fjeldet var rundbedækket af Folkestiimel og Mødrene løftede deres smaae Børn for at de kunde betragte den hellige Handling. Malcolm lod mig slæbe hen i en Klippehule og satte to Mænd *til at bevogte mig. Her laae jeg da i mit mørke Skjul og havde hverken Hænder eller Fødder til *i min Magt. Ellers havde jeg sikkert styrtet mig *med hensigtsløst Raserie i mine Bevogteres *Spyd. Jeg hørte Larmen efterhaanden formindskes paa

Fjeldet og afløses ved et Dødsstille, hvoraf jeg sluttede, at det var Nat og jeg faldt udmattet af saamange hæftige Sindsbevægelse omsider i en dyb Søvn. Heraf vaktes jeg op ved en sagte Berørelse. Hulen var oplyst og Morna stod for mig med en Fakkell i sin Haand. Pigen saae saa bleg og forandret ud at jeg blev dybt rystet ved Tanken om *Hæftigheden af en Sorg, der i een Dag saaledes havde tilredet hende. Jeg raabte o min evig Elskede løs i Hast mine Arme, jeg døer af Utaalmodighed efter sidste Gang at slynge dem om dit Liv. Hun vinkede mig at være taus og udfriede mig af Baandene og trykkede mig et Sværd i Haanden. »Du forstaaer bedre at bruge det end jeg, hviskede hun, iil og overrask de trygge Bevogtere, –

Genetiske noter¹⁸

Stakkelse] *først skrevet* Stakkl • Her døde] *først skrevet* Her døde *uden linieskift* • faldt] *først skrevet* sank • Som] *først skrevet* Smeltet • omfavnede] *herefter er slettet* og • mit Blik] *ændret fra* mine Øine • jeg] *først skrevet* jeg • om] *tilføjet* • Begge] < begge • forlorent] *ændret fra* forloret • hans] *ændret fra* den • Det] *først skrevet* Den Tan • sine] *først skrevet* mi • det] < den • blive Aarsag til] *ændret fra* forstyrre • vidtløftigen] < vidtløftigt • at] *tilføjet* • herved ville forebygge] *ændret fra* frygtede for • foretrukne] *ændret fra* foretrukket • vor] *tilføjet* • sørge] *først skrevet* saa • og] *tilføjet* • den] *ændret fra* en • Mine] < mine • mit] *først skrevet* mig se • Uden] *først skrevet* Uforfærdet • Alle] < alle • værgende] *tilføjet* • Om Livet havde han bundet et tykt Hampereeb] *tilføjet* • blot] *ændret fra* at • samensat] *først skrevet* være samēntvunget af Nu • Blodkar] *først skrevet* Aarer • nedad] *ændret fra* ned af • Med] *ændret fra* Under • til] *først skrevet* Vagt ved mig • i min] *først skrevet* at bevæ • med] *tilføjet* • Spyd] *først skrevet* Raserie

En dansk Students Eventyr

Som det fremgår præges udkastet af ganske få og ikke særligt omfattende rettelser, ligesom det afbrydes midt i en periode nederst på blad [4v]. Den bratte afslutning kan betyde, at der måske har eksisteret endnu et eller flere blade end de otte, der er bevaret i dag. Denne antagelse understøttes også af nummereringen “N° 4.” øverst på blad [1v]. Denne nummerering kan betyder, at der forud for “N° 4.” har eksisteret end 12 blade eller 24 sider.

¹⁸ En redegørelse for gengivelsen af genetiske noter findes i *Søren Kierkegaards Skrifter*, 17, 2000, s. 299-343; særligt om de genetiske noters nomenklatur se s. 313-318.

I alle fald synes arbejdet ikke blot at være løbet ud i sandet nederst på blad [4] eller blot lagt til side, fordi Møllers interesser løb andre veje. Skønt Thaarup ikke belægger sine konklusioner med mange argumenter, tyder meget dog på, at hans forbeholdne og meget forsigtige beskrivelse af overgangen fra Scott og det historiske stof og direkte videre til romanudkastet fra reformationstiden og frem til "En dansk Students Eventyr," har mere for sig end Olsens og Andersens mere dramatiske men også meget spekulative forklaringer. Nok bemærker Thaarup en passant, at han "ikke noksom forberedt skred til Udførelsen,"¹⁹ en forklaring der også finder genklang hos Andersen, der angiver manglende evne, "han ikke duede til dette Arbejde" og æstetisk ubehag ved sådan "Destillationspoesi,"²⁰ som årsag til at han afbryder arbejdet. Men Thaarup tilføjer dog en forklaring, der gør det muligt at forbinde den Scottske pastiche med det, der endte med at blive en tekst i Møllers helt egen maner. Thaarup kalder nemlig det historiske afsæt for "et Locale," hvor historien holdes i "Baggrunden" til fordel for "fremragende Personligheder" og "interessante Begivenheder." Dette understøtter Thaarup med konstateringen af, at romanens egentlige handling allerede "i første Anlæg gaaer ud fra og dreier sig om en uhistorisk Person, den unge Student."²¹ Hvad Thaarup her gør, er at skabe en forbindelse mellem forarbejdet med udgangspunkt i Scott ('det skotske brudstykke'), som han ganske vist ikke nævner, men som han formodentlig har kendt, og så romanen fra reformationstiden, hvori en af de centrale figurer er en ung student. Scotts historiske romaner bliver med andre ord en udskiftelig kulisser, hvori Møller kan iscenesætte sit hændelsesforløb, et hændelsesforløb, som meget hurtigt lægges fast. Herom vidner indledning til den historiske roman fra reformationstiden; den begynder således:

"En smuk Foraars Eftermiddag henimod Mørkningen gik et lidet Selskab Studenter fra Byen Kjøbenhavn. Der var nylig faldet en mild Regn, som havde forfrisket Luften og bragt Støvet til at lægge sig paa

¹⁹ Thaarup 2, 1848, s. 162.

²⁰ Andersen 1894, s. 193-94.

²¹ Thaarup 2, 1848, s. 162. Også de to nævnte forarbejder fra Kinarejsen, NKS 3947, 4° og Coll. Saml. 385, 4°, viser at handlingsgangen allerede hurtigt var lagt fast af Møller, og at det egentlige arbejde bestod i at indsætte det i den rette, dvs. en samtidig, kulisser.

Landevejen. Deres hurtige Gang førte dem snart gennem en Stimel af Byens Indvaanere, som vendte hjem igjen fra en Lystvanding.”²²

og som i “En dansk Students Eventyr” lyder således:

“En flok Studenter gik en smuk Eftermiddag i Juni Maaned ud af Kjøbenhavns østre Port. Kort førend de begav sig paa Vejen havde nogle dygtige Tordenbyger afkjølet Luften saa at Græs og Løv dryppede ned i Grøvten efter den Vederquægelse duftede dem med dobbelt Friskhed imøde. Da de kom paa Strandvejen trak Nogle deres Tobakspiber op af Lømen og gave sig til at dampe(.)”²³

Det ‘historiske’ er en udskiftelig kulisser eller form, det Thaarup kalder “et Locale,” hvori Møller udfolder sin fortælling. Denne formbevidsthed viser sig ikke kun i det konkrete arbejde med at finde det rette “Locale” til det, der ender med at blive til “En dansk Students Eventyr.” Den viser sig også som studentereventyrets vigtigste tema, både som det, der driver fortællingen fremad og i måden, hvorpå de forskellige figurers psykologi aftegnes. Møllers dannelsesfortælling skabes ved at lade den unge student, Fritz, fremtræde i forskellige litterære kulisser: som brevskriver, som picaro, som forelsket yngling, som forsmået elsker ramt af weltschmerz etc, altsammen med tydelige ironiske undertoner. Og Fritz fortælles helt i tråde hermed af forskellige stereotype figurer: en spekulativ, en munter, en prosarisk og en moralsk sådan. Alt dette iblandes en række umiskendeligt realistiske elementer fra datidens København. På samme måde, som dannelse i “En dansk Students Eventyr” er resultat af en række vekslende iscenesættelser af den samme figur gennem vekslende og ironisk brug af litterære konventioner, koder og genre, så er også bevægelsen fra Møllers skotske brudstykke frem til og med studentereventyret resultat af forandringer af den historiske ramme til det rette “Locale,” altså Møllers egen samtid.

Det skotske brudstykke er på samme tid både fjernt og nært; fjernt i forhold til den historiske kulisser, hvori handlingen foregår, og nært, da vejen til “En dansk Students Eventyr” netop er et resultat af rækken af nødvendige ændringer af denne kulisser.

²² Det Kongelige Bibliotek, Coll. Saml. 385, 4°. Indledningen er gengivet uden genetiske noter.

²³ Det Kongelige Bibliotek, Coll. Saml. 386, 4°. Indledningen er gengivet uden genetiske noter.

SUMMARY

KIM RAVN: *On a distant preliminary sketch for Poul Martin Møller's "The Tale of a Danish Student."*

In the spring of 1820, immediately after his arrival in China, Poul Martin Møller (1794-1838) wrote a prose piece based on Walter Scott's (1771-1832) historical novel of the Scottish Highlands, "The Lady of the Lake," of 1810. This work, consisting of eight closely written pages, is Møller's first attempt at continuous prose and is the beginnings of what would become his literary masterpiece, the unfinished short novel "The Tale of a Danish Student." Although in many respects Møller's Scottish effort appears but distantly related to the story of the Danish students, it is possible, with the appropriate detours, to trace the connection between Scott and Møller and to see how the latter transformed the historical point of departure into a psychological portrait of his contemporaries.

